

## CĂLĂTORII TEATRALE

*Vlad Haneș*

**A**ctor de teatru și film, Ioan Ardelean este licențiat în „arta actorului“ la Universitatea „Babeș-Bolyai“ din Cluj-Napoca și doctor în „teatru și artele spectacolului“ la Universitatea de Arte din Târgu-Mureș. În prezent, predă improvizație la UAT Târgu-Mureș. Volumul *Stanislavski și teatrul american de azi*, apărut în anul 2016, este rodul studiilor doctorale și al unei experiențe artistice notabile, atât în România, cât și în Statele Unite. Autorul caută și reușește să pună în lumină relația numeroaselor simboluri ale lumii scenei și, implicit, să pună în dialog culturi teatrale dintre cele mai diferite. Ca urmare, Ioan Ardelean devine un ghid într-o călătorie plină de surprize pe harta *metodelor și formulelor* teatrale lăsate moștenire de creatorii scenici ai secolului XX și, mai cu seamă, de cei ai spațiului nord-american.

Asemenea filosofului grec Diogene, Ioan Ardelean poartă cu sine lampa cinicului atenian, instrument de căutare a binelui, frumosului și simplității. Folosindu-se de toate ustensilele „arheologului“ cunoașterii, autorul realizează o cercetare de tip hermeneutic, dar și un expozeu al unui fenomen teatral complex. Astfel, autorul ajunge, în cele din urmă, să treacă dincolo de spațiul artei spectacolului, (re)descoperind fundamentele ontologice ale ființei. Aceasta face ca arta teatrului să absoarbă elementele de esență ale vieții și să se consacre ca formă esențială a cunoașterii. Prin întoarcerea la originile spectacolului, creatorul (actorul, cu prisosință) se „purifică“ și asta în măsura în care o întrebare fundamentală răzbate prin fiecare cuvânt rostit scenic, transformându-se în cheia de boltă a artei teatrale: *de ce devenim actori?* Studiul despre care vorbim caută răspunsuri posibile la această în-

trebare. Punând în acord metodele vechi, ancestrale, ale artei actorului și cele care aparțin avangardei, în cartea *Stanislavski și teatrul american de azi* ne este relevată adevărata predispoziție a artistului secolului XXI, anume înclinația acestuia spre imaginar, spre „himeră“, cu cuvintele autorului, tradusă ca reper în orizontul creației. Pentru a relua aprecierea din prefața cărții, semnată de Sorin Crișan, cartea lui Ioan Ardelean reprezintă o lucrare de care teoria teatrală românească avea imperativ nevoie.

Din anul 2015 până în 2017, Ioan Ardelean mi-a fost profesor la Universitatea de Arte Târgu-Mureș, însă acest raport profesor-student nu s-a oprit o dată cu finalizarea studiilor la nivel de licență. Prin cartea sa, îmi reîmprospătez continuu toate învățăturile de la cursurile practice și, în special, reevaluez însemnătatea și valoarea „himericului“ menționat anterior. În dialogul cu studenții săi, Ioan Ardelean condensa misiunea actorului într-o formulă simplă: „Actorul trebuie să știe să își scrie singur textul, să își facă singur coregrafia, să își selecteze singur muzica, să își procure decorul și costumul“. Aceste vorbe mi-au rămas impregnate în minte și le-am purtat cu mine pe tot parcursul lecturii acestei cărți, care a devenit pentru mine, un ghid, un manual de călăuzire în procesul de construire a rolurilor. În primele șase capitole, autorul ne reîmprospătează memoria, revizuiind cu măiestrie învățăturile lui Konstantin Sergheevici Stanislavski, aprofundând metoda acțiunilor fizice. Ioan Ardelean ne aduce aminte de valențele învățăturilor lui Stanislavski, de existența marelui artist rus, care a fost o perpetuă cercetare, axată în special pe arta și pe viața sa. Să ai o carte care redescoperă și retraduce simbolurile, poveștile și anagogiile cărții de căpătâi ale actorilor înseamnă să ai la dispoziție o unealtă eficientă, la îndemână în clipele de cumpănă. Trăim uneori cu impresia că K.S. Stanislavski a marșat doar pe capacitățile lăuntrice ale practicianului, însă Ioan Ardelean distruge această *Fata Morgana* care bântuie în lumea creatorilor artei scenice. În ultimul capitol al cărții, din această dezbatere legată de Stanislavski, ne sunt relevați doi dintre cei mai importanți discipoli ai artistului rus. În acest capitol, ne este dovedit că fiecare dintre aceștia reprezintă o piesă esențială din mozaicul reprezentat de *Munca actorului cu sine însuși*.

Continuându-și construcția teoretică, sprijinită pe o îndelungată experiență, Ioan Ardelean stabilește legătura dintre vechi și nou, dintre „fundatie“ și „mansardă“. Este expusă istoria *metodei* lui Konstantin Sergheevici, drumul pe care aceasta l-a străbătut din Rusia până în America, totodată fiind amintite interpretările eronate sau chiar denaturate ale lucrării regizorului rus. Înțelegerea metodei lui Stanislavski a avut un parcurs anevoios, până la intrarea în scenă a unei personalități, pe care autorul cărții despre care vorbim ne-o înfățișează într-o manieră exemplară, și anume, Anne Bogart. Această regizoare și directoare de teatru a reușit să pătrundă în straturile profunde ale *metodei* și să își construiască o cale proprie, transformată în ghid pentru actorii pe care îi pregătește. Noua metodă, a lui Anne Bogart, este disecată de Ioan Ardelean cu măiestrie în următoarele capitole, explicându-ne pas cu pas ce trebuie făcut pentru a practica exercițiile *View Point's*. Este dificil să așterni pe hârtie elementele definitorii ale unei metode care, înainte de orice, reprezintă o *practică*. Iar caracterul concret, „fizic“, obligă la o responsabilitate a aplicării principiilor sale. Fapt remarcabil, Ioan Ardelean reușește să ne prezinte metodic *view point* cu claritate. În paralel, ne este prezentat destinul artistic al lui Anne Bogart, cu amănunte lămuritoare privind metoda care a reușit să se afirme cu atâta pregnanță, mai cu seamă în spațiul teatral (și al cinematografului) american. Pas cu pas, atenția ne este mutată către un alt mare nume al lumii teatrale, Tadashi Suzuki, artist care a inaugurat o *metodă* cu principii în parte distincte de cele prezentate mai sus și care, de altfel, îi și poartă numele, *metoda Suzuki*. Biografia și parcursul artistic al acestui artist japonez sunt puse în lumină, lectorul fiind condus spre concluzii care completează în chip fericit cunoștințele cu privire la arta teatrului, în general, și la arta scenică, în particular. Tadashi Suzuki este reliefat ca personalitate remarcabilă a lumii artistice japoneze, dar și în contextul specificității scenei orientale, a dansului și teatrului Nô, Kabuki și Butoh. Formele originare ale teatrului japonez au produs impact major asupra creației lui Suzuki, volumul *Stanislavski și teatrul american de azi* reușind să stabilească punțile de legătură dintre trecut și prezent, dintre formele originare și cele inedite ale artei scenice.

Rezumând, putem spune că studiul de față – în structura și datele analitice care îl constituie – se sprijină atât pe pregătirea teoretică a autorului (lucrarea punând în discuție concepte și teze din literatura de specialitate, toate fiind aduse la zi), cât și pe experiența practică a acestuia, pe numeroasele roluri interpretate, pe work-shop-urile la care a participat sau pe care le-a condus, pe relațiile profesionale cu artiști de pe toate continentele, pe abilitățile intelectuale, în fine, pe cultura aleasă de care se bucură. Așadar, intrând într-un „dialog” fertil cu trei dintre marii creatori scenici ai secolului XX, Stanislavski, Anne Bogart și Tadashi Suzuki, dar și cu formele clasicizate ale teatrului oriental, Nô, Kabuki și Butoh, Ioan Ardelean își asumă rolul teoreticianului, dovedindu-se un spirit analitic. Cititorul va avea surprize pe tot parcursul lecturii, fiindu-i oferite atât explicații „tehnice”, poate mai puțin facile lecturii, cât și pagini de *eseu teatral*, relaxând oarecum efortul înțelegerii și interpretării, deschizând căile imaginației și predispunând la agapă intelectuală. Din acest punct de vedere, Ioan Ardelean aparține familiei de intelectuali care îl are printre strămoși pe Denis Diderot, cel care a formulat „paradoxul” actorului prin sprijinul pe rațiune și pe o extremă luciditate. De aici, sentimentele, controlate prin intermediul *metodei*, conduc spre un ansamblu de factori care întregesc creația și care cu greu poate fi tradus în cuvinte. Astfel, cartea lui Ioan Ardelean este mai mult decât o simplă carte de teorie teatrală, ea îmbină, teoretizează, povestește și dovedește aplicabilitate. În această călătorie, din Rusia în America, apoi în Japonia, având ca punct final propriile gânduri, Ioan Ardelean îi oferă cititorului (actorului, în special) sfaturi dintre cele mai simple și, totodată, dintre cele mai pertinente. Pe de altă parte, întrebările pe care autorul și le pune, legate de sine și de lumea sa, dar și de concluziile cu privire la improvizație (momentul de „magie” al interpretării) și la etapele esențiale ale pregătirii rolului: *Joacă-te, Nu există reguli, Less is more, Nimic nu e greșit*, dau măsura complexității artei scenice.

Ioan Ardelean, *Stanislavski și teatrul american de azi*, Iași, Editurii Artes, 2016, 368 p.